Voor klimaat en biodiversiteit: natuurinclusief renoveren en vergroening tuin

Klimaatweken Krimpen aan den IJssel
Webinar 26 oktober 2020

Jaap Graveland – Natuur- en Vogelwerkgroep Krimpenerwaard

Inhoud

- Aanleiding
- Natuurinclusief renoveren
- Inrichting en beplanting van de tuin
- Onderhoud
- Meedoen?

Presentatie op:
https://www.nvwk.nl/werkgroepen/vogelwerkgroepen/erfvogelwerkgroep/

Aanleiding

Klimaatverandering geeft problemen

- Fellere buien => wateroverlast, riooloverstorten
- Hetere zomers => hittestress

Biodiversiteit: afname

Afname biodiversiteit

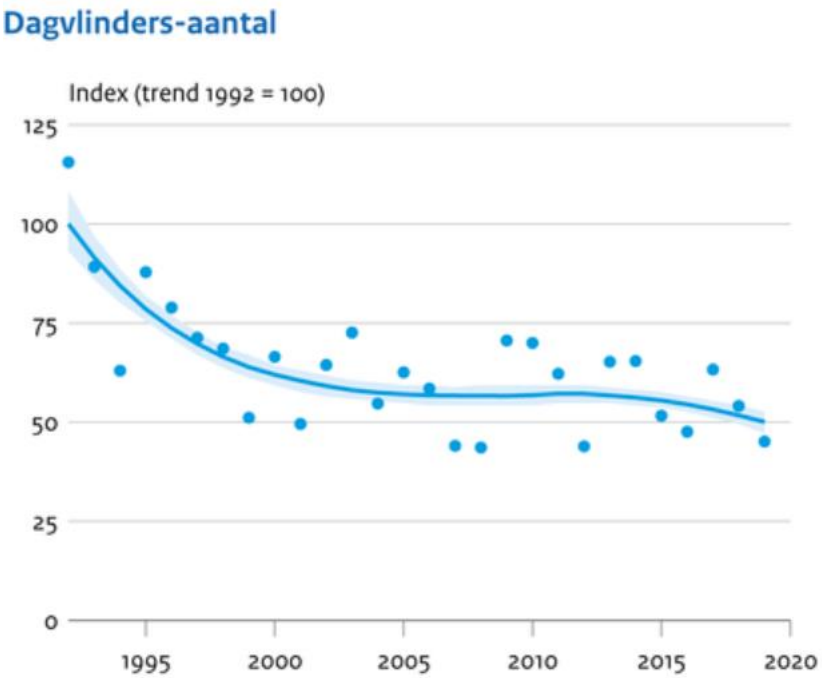

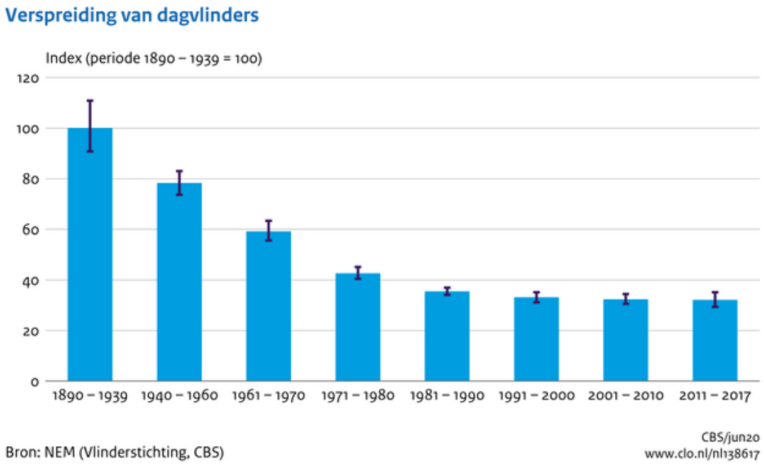

Broedvogels in de stad

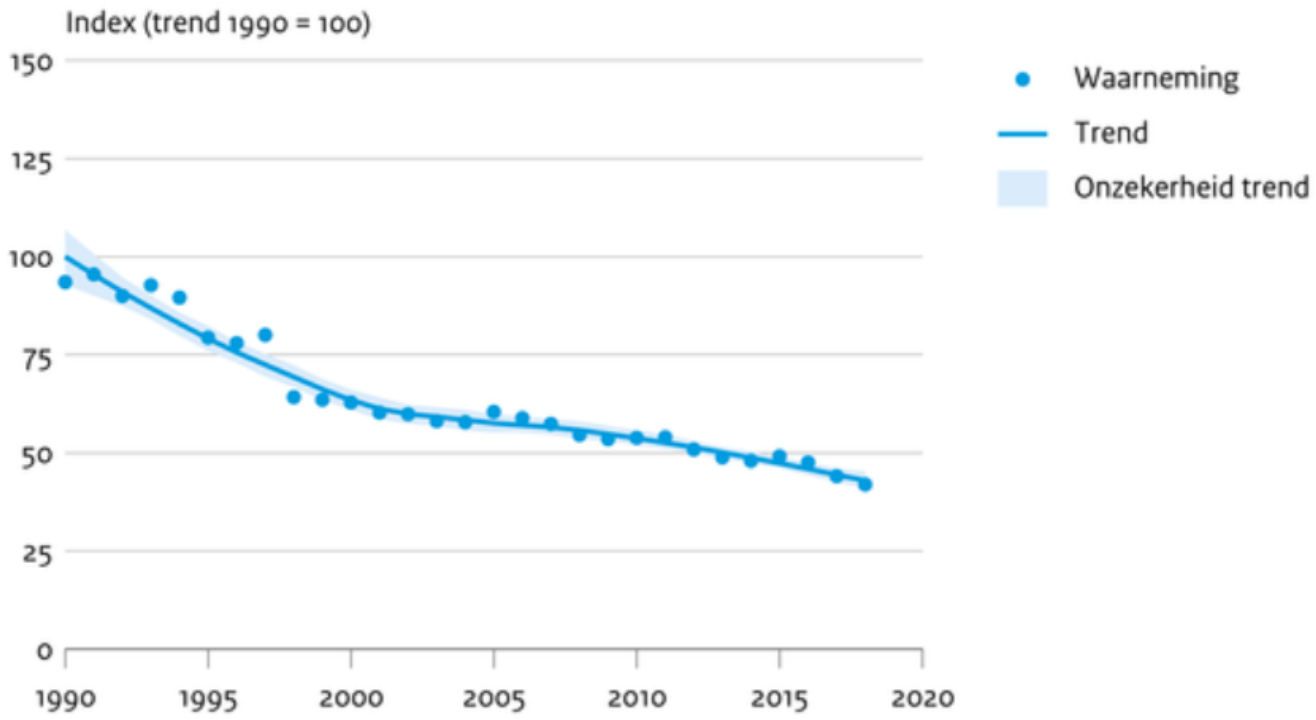

Bron: NEM (Sovon, CBS)

CBS/mrt20
www.clo.nl/nl158503

Maar ook: kansen!

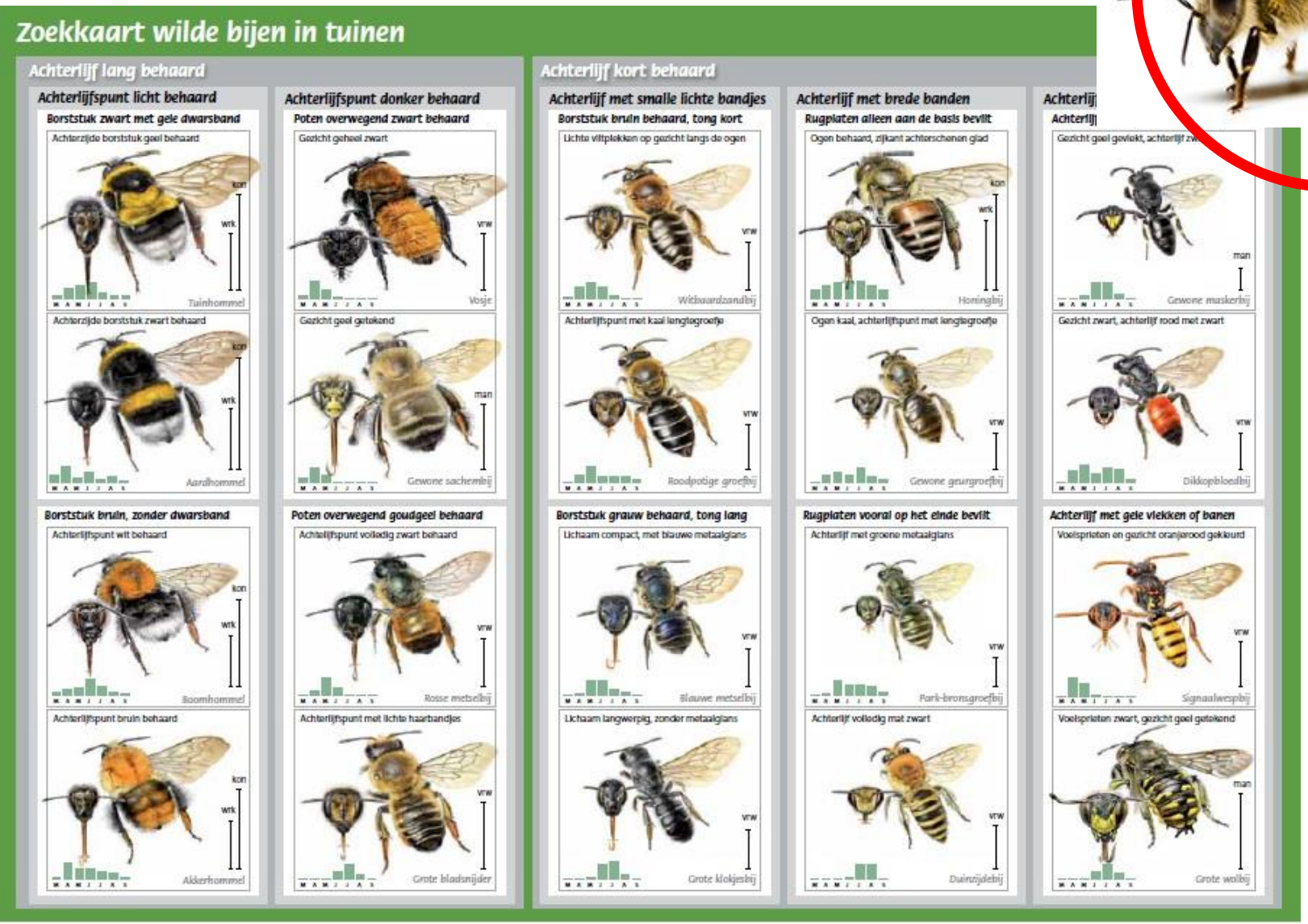

Biodiversiteit verdient aandacht binnen Krimpen aan den IJssel

Februari 2019
Maasarend, Praktisch in Ecologie
In opdracht van:
Gemeente Krimpen aan den IJssel

Renovatie en nieuwbouw

Spreeuw

Huismus

Gierzwaluw

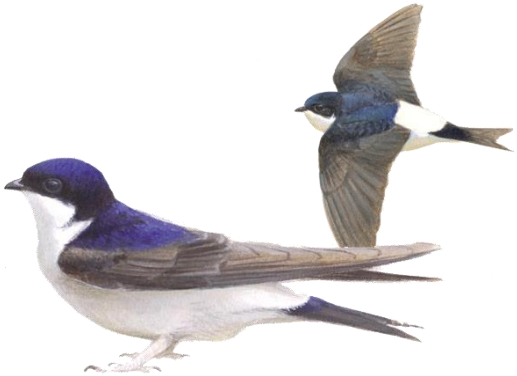

Huiszwaluw

Vleermuizen: dwergvleermuis en laatvlieger

In spouw, achter bekisting dakgoot,
onder dakpannen

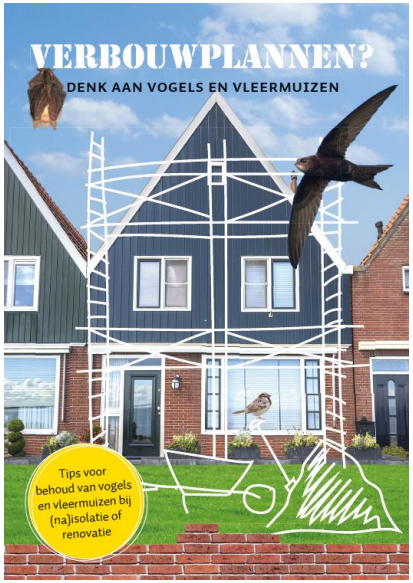
VERBOUWPLANNEN?
DENK AAN VOGELS EN VLEERMUIZEN
Tips voor behoud van vogels en vleermuizen bij (na)isolatie of renovatie

Belangrijke plekken voor vogels en vleermuizen
▶ en geschikte maatregelen bij verbouwplannen
Boeiboord en betimmering
Ruimtes achter boeiboorden, windveren en betimmering in de nok van een kopse gevel zijn ideaal voor vleermuizen.
Houd een ruimte van 2 cm tussen betimmering en muur, die naar boven toe taps toeloopt tot 1 cm.
Nokvorst
De opening onder de nokvorst kan de ingang zijn naar een nestplaats van de gierzwaluw. Ook vleermuizen maken hier graag gebruik van, zoals de laatvlieger.
Houd een ruimte onder de nokvorst open. Of plaats kasten voor de gierzwaluw en vleermuizen wanneer dit mogelijk is.
Klimplanten langs de gevel
Begroeide gevels kunnen een belangrijke schuil- en slaapplaats zijn voor de huismus en nestplaats voor de andere vogelsoorten.
Laat de begroeiing zoveel mogelijk intact en plant nieuwe klimplanten. Schelt ook weer stookkasten!
Gevelbetimmering
Achter gevelbetimmering zitten vaak vleermuizen.
Zorg bij nieuwe gevelbetimmering ook voor ruimtes waar vleermuizen in weg kunnen kruipen. Of hang vleermuiskasten op de gevel.
Spouw
Via stootvoegen of andere spleten kruipen gewone dwergvleermuizen graag in de spouw. Bij sommige huistypes nestelt de huismus ook in de spouw.
Metsel vleermuis- of vogelkasten in of hang ze op aan de gevel. Ook kun je de spouw weer toegankelijk maken.
Schoorsteen
De kauw nestelt regelmatig in toegankelijke schoorstenen. Onder het (lood)beslag en in dubbelwandige schoorstenen kunnen dwergvleermuizen en laatvliegers zitten. Via openingen kruipen grootoorvleermuizen onder de dak- of nokpannen.
Maak de schoorsteen geschikt, een open stootvoeg is voldoende om vleermuizen toegang te geven tot dubbelwandige schoorstenen. Of bied een extra schil rondom de schoorsteen of ruimte onder de loodslabben.
Dakpannen
Onder dakpannen kunnen nesten zitten van de huismus, spreeuw of gierzwaluw. Ook vleermuizen zoals de laatvlieger en gewone grootoorvleermuis kunnen hier verblijven.
Speciale dakpannen bieden ruimte voor vogels (tenzij het dak is geïsoleerd, kies dan inmetselkasten) en vleermuizen. Laat voor vleermuizen ook een ruimte tussen dakpannen en dakbeschot open en toegankelijk.
Goot
De huiszwaluw maakt zijn nest graag onder de dakgoot. In de gootbetimmering zelf kunnen vleermuizen zitten.
Met kunstnesten kun je de huiszwaluw helpen. Maak zelf een vleermuisverblijf door onder de goot een ruimte van ten minste 2 cm breed open te houden.
Kozijn en vensterbank
In kieren tussen kozijn, vensterbank en de muur kunnen vleermuizen gaan zitten, zoals de gewone dwergvleermuis en gewone grootoorvleermuis. Die kieren kunnen ook de toegang tot de spouw zijn.
Metsel vleermuis- of vogelkasten in of hang ze op de gevel.
Dakoverstek
Ruimtes tussen de dakoverstek en de muur worden door vleermuizen gebruikt als toegang tot de spouw. Onder de onderste rijen dakpannen zitten vaak nesten van de huismus.
Laat onder de dakoverstek een ruimte open van ten minste 2 cm breed. Plaats een Vogelvide® over de breedte van de woning of maak de vogelschroot een dakpan hoger vast. De huismus kan daar dan nestelen zonder onder dakpannen te komen.
Meer informatie, leveranciers of advies op maat? Kijk dan op www.checklistgroenbouwen.nl

Gevelstenen voor de huismus

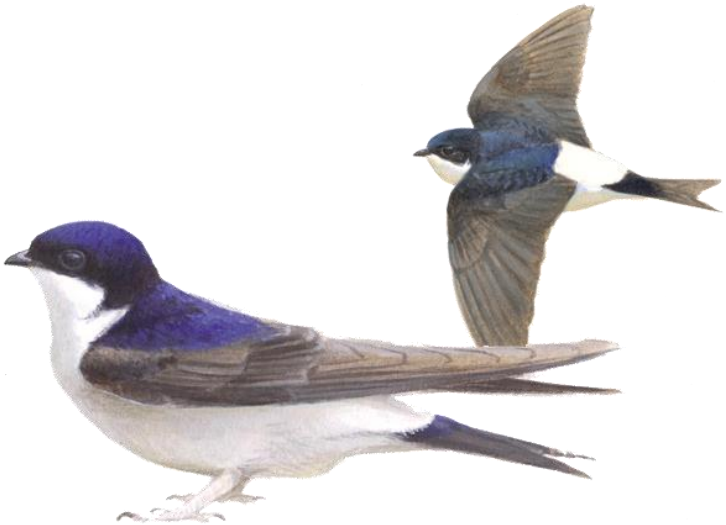

Steeds meer kennis, netwerk, uitwisseling ervaringen

Praktijkervaring: mussen vide - niet meer doen

Steeds meer kennis, netwerk, uitwisseling ervaringen

“Beste Jaap, de laatste modellen die ik heb gebruikt zie je hier-onder weergegeven. Type Westvoorne heb ik gebruikt in …..

Dit type wordt door DAK Houtbewerking van Ipse De Bruggen in Zwammerdam gemaakt (sociale werkplaats), …”

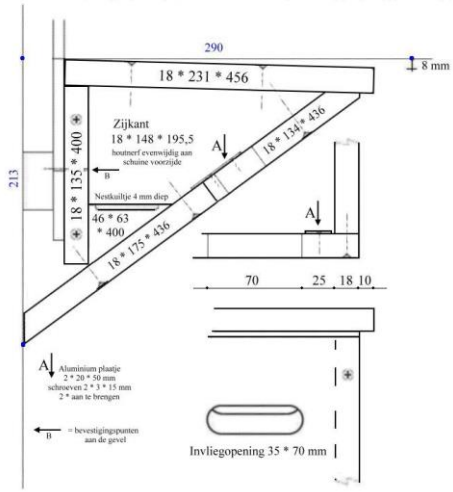

Type 'Westvoorne' 6-1-2011

Zo dus niet

Maar zo wel!

Informatie

- https://www.vogelbescherming.nl/actueel/bericht/nieuwe-handvatten-voor-natuurinclusief-bouwen
- https://www.vogelbescherming.nl/bescherming/wat-wij-doen/in-de-stad/gemeenten-bedrijven-bouwers/stadsvogelfactsheets

	Inrichting	Beheer
	Er zijn diverse speciale neststenen en -kasten voor huismussen in de handel. Plaats bij nieuwbouw of renovatie standaard: • Meerdere neststenen ingemetseld in de gevel. • Meerdere neststenen/-kasten aan de buitenmuur onder een overstek of dakgoot (met RVS-schroeven). • Een speciaal ontwikkelde Vogelvide adviseren we niet meer. • Zorg dat de vliegopening op het noorden of oosten hangt.	• De nesten hoeven ni gemaakt te worden.
	Binnen een straal van 100 tot 200 meter, bij voorkeur minder, van de nestplaats moet het hele jaar rond aanwezig zijn: • Natuurlijke voedselbronnen: groenstroken of bermen met inheemse kruiden, grassen en onkruid. • Water en zanderige grond (om een zandbad te kunnen nemen). • Voldoende schuilplaatsen in de vorm van inheems groen zoals bomen, (groenblijvende) hagen en klimplanten en (stekelige) struiken op enkele meters afstand van de voedselbronnen, water en zandbad.	• Snoei buiten het broe en snoei niet alles in jaar (maar om en om • Gebruik geen gif tegen of onkruid.

	Inrichting	Beheer
	• Er zijn diverse speciale neststenen en -kasten voor gierzwaluwen in de handel. • Plaats bij nieuwbouw of renovatie standaard meerdere neststenen ingemetseld in de gevel. • Er zijn ook neststenen en -kasten die aan de buitenmuur bevestigd kunnen worden. Bevestig deze met RVS-schroeven. • Gierzwaluwdakpannen worden niet meer geadviseerd. Zeker niet op geïsoleerde daken, omdat het dan te warm wordt.	• Bij renovatie moeten dicht mogelijk bij de o nestingangen geplaat
Zie ook maatregelfactsheet: • Nieuwbouw • Na-isolatie	• Hang meerdere nestkasten op onder een overstek of dakgoot. Nestelt vaak met meerdere paren bij elkaar. • Zorg dat de vliegopening op het noorden of oosten hangt. • Hang de kasten zo hoog mogelijk op, maar met een minimale hoogte van 3 meter. • Zorg dat de aanvliegroute vrij is van obstakels, zoals bomen of vlaggenmasten. • De omgeving rondom de nestplaats is minder relevant, omdat de gierzwaluw zijn voedsel in de lucht vangt. Wel moeten er voldoende insecten zijn.	• Het kan een tijd duren een nieuwe nestlocati stimuleren door gierz spelen op de nieuwe n • De nestruimte hoeft n schoongemaakt. • Het gebruik van insec negatief effect op de alle insectenetende vo gierzwaluw.

Tuin: inrichting en beplanting

- Inrichting
- Beplanting

- De vier V's
  - Voedsel
  - Voortplanting (nestgelegenheid)
  - Veiligheid
  - Variatie

Wilde bij: nestelgelegenheid

De meeste wilde bijensoorten nestelen **<u>ondergronds</u>** (70%).

Bron: Joop Verburg, Pluimvoetbij

Bron: blijebijen.be

Bron: Arie Koster

Foto: Griet Nijs, dorpsbibliotheek Tienen (Be)

Vogels nemen graag en zandbad

Zorg voor insecten en vogels voor een zandig en zonnig plekje

Wilde bij: nestelgelegenheid

<u>Bovengronds</u>:
70 soorten.
(in bijenhotels: ongeveer 35 soorten)

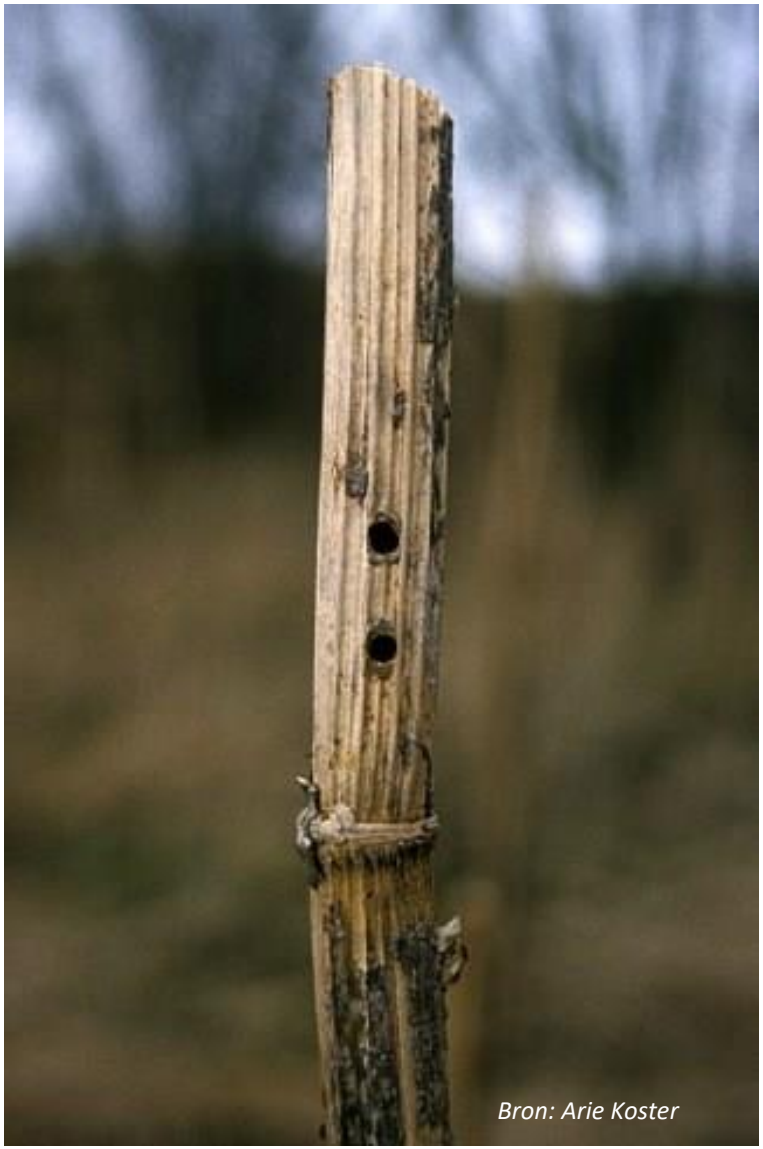

Ongeveer 35 soorten bijen maken gebruik van de nagebootste vraatgangen in bijenhotels.

Bron: 11 inspirations for insect hotels

Nestkasten

- Hang ze op noordoost, of anders noord, oost
- Ca. 2,5-3 m hoog
- Buiten bereik van kat!
- Geen zitstokje ervoor
- Hang hem vrij: geen takken ervoor
- Aan lat, en lat aan boom bevestigen
- Kies eentje die makkelijk open gaat
- Schoonmaken in najaar, met borstel

Insect- en vogelvriendelijke tuin: **beplanting**

- Zorg voor lang bloeiseizoen (tip: bollen, struiken)
- Geef voorkeur aan planten met enkelvoudige bloemen
- Geef voorkeur aan inheemse soorten (insecten aangepast)
- Houd de bodem bedekt
- Zorg voor planten die zaden, vruchten of noten leveren

Niet alles hoeft of kan in je eigen tuin.
Dieren kijken niet naar tuingrenzen.

1. Voedsel
2. Veiligheid
3. Voortplantingsmogelijkheid
4. Variatie

Bloeiend voorjaar

Bloeiende zomer

Bloeiende zomer

Bloeiende nazomer

Enkelvoudige bloemen

Geef voorkeur aan enkelvoudige bloemen. Gevulde bloemen hebben minder of geen nectarklieren en meeldraden en leveren dus minder/geen stuifmeel en nectar.

Liever inheems

Houd bodem bedekt

Onderhoudsvriendelijk, voedsel en schuilgelegenheid voor amfibieën, insecten

Geranium macrorrhizum

Symphytum grandiflorum

Waldsteinia ternata

Ajuga reptans (bv ‘Atropurpurea’)

Planten met vruchten, zaden, noten

Schuil- en nestgelegenheid vogels

Hagen: beukenhaag

Dichte/doornstruiken: Meidoorn

1. Voedsel
2. Veiligheid
3. Voortplantingsmogelijkheid
4. Variatie

Insect- en vogelvriendelijke tuin: onderhoud

- Bloeiseizoen verlengen, herbloei bevorderen: snoeien
- Geen winterbeurt uitvoeren:
  - Laat blad liggen (m.u.v. gazon)
  - Laat dode stengels staan (schuilen, zaad)
- Organische bemesting toepassen
- Zo min mogelijk grondbewerking

Maai eens niet/minder vaak

Hoger gras geeft kruiden de kans om te bloeien (voedsel insecten) en biedt insecten, amfibieën en kleine zoogdieren foerageer-, nestel- en schuilgelegenheid. En het bespaart werk!

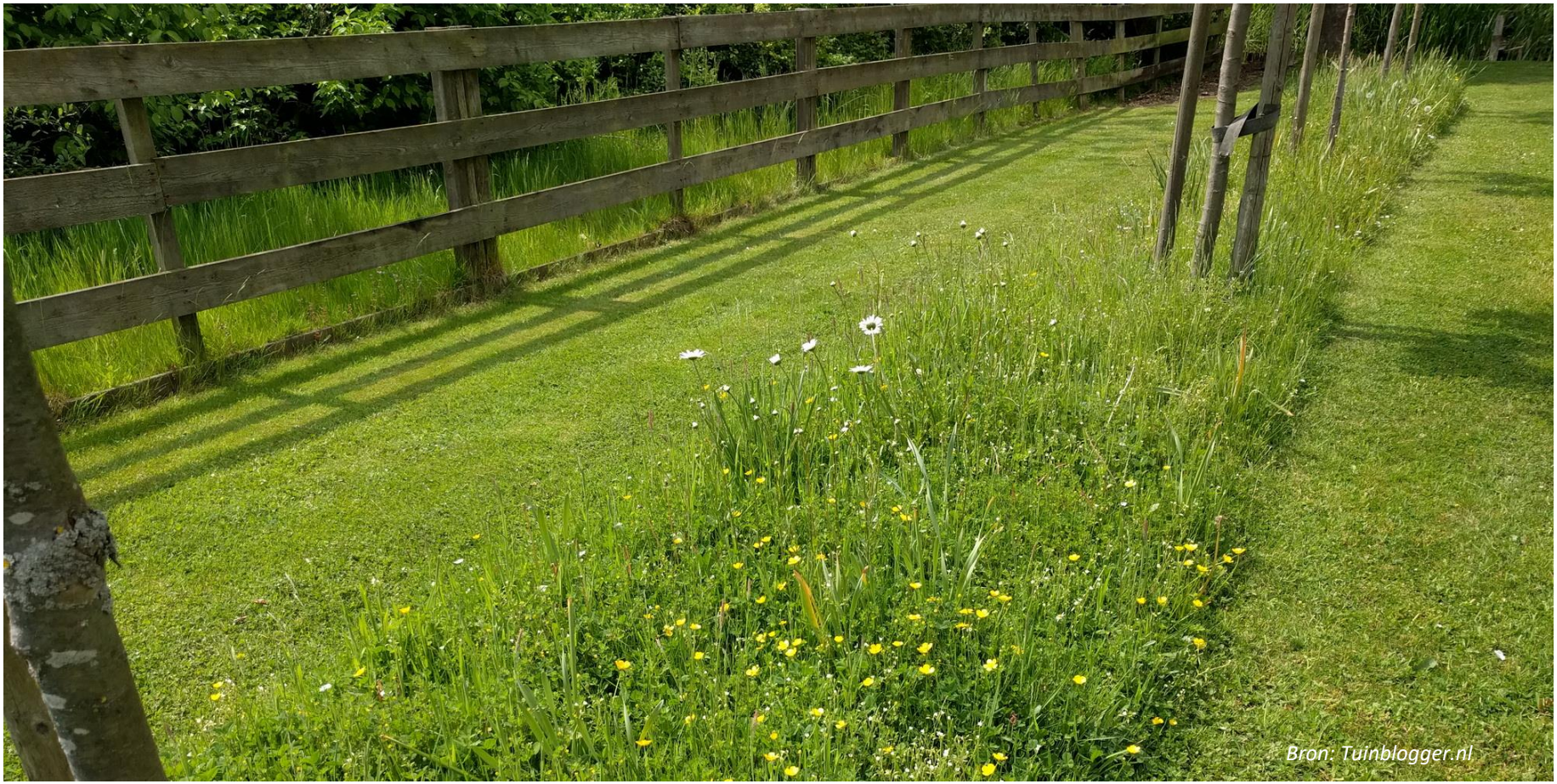

Najaar

Haal blad van het gazon en breng het in de border. Hierdoor bescherm je bodemdieren en hebben insectenetende vogels in de winter nog een hapje.

Toppers: klimop op 1?

Persoonlijke top 10

- Knotwilg: streekeigen, insecten, nestgelegenheid
- Meidoorn: mooi, insecten, bessen, nestgelegenheid
- Vlinderstruik (vlinders, bijen, lange bloei, geur (selectie)
- Krentenboompje (Amelanchier lamarckii): vroege bloei, bessen, herfstkleur, boomvorm, door compactheid geschikt voor stadstuin
- Klimop (insecten, schuilgelegenheid, nestgelegenheid, late bessen)
- Zonnehoed (Echinacea purp.): mooi, insecten, zaden, lange bloei
- Rudbeckia fulgida: mooi, bodembedekker, zeer lange bloei, zaden
- Phlomis russeliana: mooi, bodembedekker, zaden, wintersilhouet
- Verbena bonariensis (insecten, combineerplant, zeer lange bloei)
- Boerencrocus (C. tomassinianus): zeer vroeg, zeer makkelijk, zaait uit

Insect- en vogelvriendelijke tuin

Waarom?

- Je tuin wordt aantrekkelijker:
  - er is meer te beleven
  - genieten van aantrekkelijke plantcombinaties
- Bovendien bespaart het werk:
  - minder onkruid(bodembedekkers)
  - geen winterbeurt

Bron: groengroep Kees Koenen, Breda

Een insecten- en vogelvriendelijke tuin is ook gewoon mooi

Woning wordt tuin…

Bosco Verticale, Milaan

▲ Blijdorper Mark Nolde in zijn geveltuin. „Het begon met een stoel en een plantje. Mijn achtertuin is namelijk te heet." FOTO FRANK DE ROO

Informatie

- https://www.vogelbescherming.nl/in-mijn-tuin/tuininrichting/tuininspiratie
- https://www.vlinderstichting.nl/vlinders/tuinieren-voor-vlinders/vlinderplanten
- https://www.huisjeboompjebeter.nl/acties/beplanting/
- https://www.nederlandzoemt.nl/doe-mee/partner-action/aan-de-slag-in-eigen-tuin/
- https://maakgrijsgroener.nl/
- Voor dak en gevel: zoek op sedumdak, geveltuin, groene daken

- https://www.nvwk.nl/werkgroepen/vogelwerkgroepen/erfvogelwerkgroep/
  - Plantenlijsten, gericht op Krimpenerwaard, en met voor tuinier relevante eigenschappen
  - Diverse presentaties
  - Vogelherkenning

Soort	Wetenschappelijke naam	Hoofd-doel	Toelichting hoofddoel	In welke tijd belang-rijk voor vogels?	Beplantings-vorm	Zon (z) Schaduw (s)	Droog (d) Middel (m) Nat (n)	Aanvullende bijzonderheden voor vogels	Planttips, waarde voor erfeigenaar	Voor welke vogels geschikt?
Fruitbomen										
Appel, Peer, Pruim	Malus domesticus (appel), Pyrus communis (peer), Prunus domestica (pruim)	v	insecten, vruchten => muizen	vzhw	solitair	z			op veen bvk sterke soorten nemen	bijna alle
		ns	holenbroe-ders, open nesters	vzhw		z				meeste, niet de grondbroeders, ransuil
Kers	Prunus avium (zoete kers, is ook de wilde soort), P. cerasus (zure kers)	v	insecten, vruchten	vz	solitair	z			snelle groei, minder onderhoud dan appel, peer, pruim	
		ns	holenbroe-ders, open nesters	vzhw		z				
Sierappel cultivars	Malus. Goede cultivars: 'Golden Hornet', "Red Sentinel', 'Evereste'	v	insecten, vruchten	w (appeltjes vallen laat)	solitair	z			de kleurige appeltjes blijven lang aan boom	merel, zang-lijster, koper-wiek, kramsvogel
Wilgen										
Schietwilg (knotwilg)	Salix alba	vns	insecten	vzhw	knotboom: in rij	z	mn		stabiliseert oever, borm	insecteneters

Aan de slag

- Bedenk wat je leuk vindt en wil
- Kleine stappen is ook goed
- Volg cursus vogelherkenning: er gaat wereld voor je open
- Ga stadsvogels tellen in je omgeving
- Doe mee aan Open tuinen
- Help mee organiseren!

Contact:

jaap.graveland@nvwk.nl

Wat gebeurt er al in de Krimpenerwaard?

- NVWK realiseert ism de Vlinderstichting idylles.
- HHSK maait de Lekdijk gefaseerd voor voedsel voor insecten, en gaat meer bermen ecologisch beheren
- Provincie gaat bermen N-wegen ecologisch beheren
- Gemeenten nemen vergelijkbare initiatieven
- Organisaties Krimpenerwaard gaan samenwerken in Prachtlint (www.prachtlint.nl)

Jouw tuin draagt bij aan dit grotere verhaal!